

Institutional Determinants of Knowledge Management Effectiveness in Higher Education Institutions in Thailand

Kamonchanok Khiawkaew ^{1*}, Kietchai Veerayannon ² and Nutpatsorn Tanaborworpanid ³

^{1, 2, 3} North Bangkok University, Bangkok.

* Corresponding author. E-mail: kamonchanok.kh@northbkk.ac.th

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the characteristics of higher education institutions that affect the effectiveness of knowledge management, and 2) study the management factors in higher education institutions that affect the effectiveness of knowledge management in Thailand. The research was quantitative, with a sample of 385 administrators or representatives from higher education institutions. Data was collected using questionnaires and analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, including One-way ANOVA and multiple regression analysis. The results showed that: 1) Regarding the characteristics of higher education institutions, most respondents were from the central region, had more than 100 personnel, and were mostly affiliated with public higher education institutions. 2) Regarding knowledge management factors in higher education institutions, leadership (support for knowledge management) had the highest mean score. 3) Regarding the effectiveness of knowledge management in higher education institutions in Thailand, knowledge creation had the highest mean score. 4) ANOVA analysis comparing the effectiveness of higher education institutions in Thailand categorized by institutional characteristics revealed no statistically significant differences at the .01 level across campus location, number of personnel (administrators and faculty members), and institutional affiliation type. 5) Analysis of knowledge management factors in higher education institutions that affect the effectiveness of knowledge management in higher education institutions in Thailand: Overall, 78.5% (Adjusted R² = .785) showed no statistically significant difference at the .01 level. The factors of leadership (knowledge management support), knowledge management strategy, information technology, human resource management and incentive systems, and organizational culture significantly affected the effectiveness of knowledge management in higher education institutions in Thailand overall at the .01 statistical significance level. The factors of measurement and evaluation significantly affected the effectiveness of knowledge management in higher education institutions in Thailand overall at the .05 statistical significance level.

Keywords: Institutional Characteristics, Knowledge Management, Knowledge Management Effectiveness, Higher Education Institutions, Thailand.

ปัจจัยด้านคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อประสิทธิผลของการจัดการความรู้ใน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

กมลชนก เขียวแก้ว ^{1*}, เกียรติชัย วีระญาณนทร์ ² และ ณัฐภัสสร ธนาบวรพาณิชย์ ³

^{1, 2} มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร

* Corresponding author. E-mail: kamonchanok.kh@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ และ 2) ศึกษาปัจจัยการจัดการในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ในประเทศไทย การวิจัยเป็นเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 385 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ One-way ANOVA และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัย 1) ปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นภาคกลาง มีจำนวนบุคลากร มากกว่า 100 คน และส่วนใหญ่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ 2) ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3) ปัจจัยประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย พบว่า ด้านการสร้างความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 4) การทดสอบความแปรปรวนของกลุ่มข้อมูลในการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า สถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา/วิทยาเขต ด้านจำนวนบุคลากร (ผู้บริหารและอาจารย์) และด้านประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 5) การวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยภาพรวม ร้อยละ 78.5 (Adjusted R² = .785) โดยมีปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) ด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบงาน และด้านวัฒนธรรมองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการวัดและการประเมินผล ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณลักษณะของสถาบัน, การจัดการความรู้, ประสิทธิผลการจัดการความรู้, สถาบันอุดมศึกษา, ประเทศไทย

© 2026 JISSD: Journal of Integration Social Sciences and Development

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญทั้งในเชิงเศรษฐกิจสังคม และการเมืองภายในประเทศ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่ทำให้กลายเป็นภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจเป็นวงกว้างที่แม้แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันยังไม่ฟื้นตัวเต็มที่และยังไม่สามารถแก้ไขเยียวยาได้อย่างเป็นรูปธรรมขณะที่ปัญหาสังคมและการเมืองยังคงยืดเยื้อ ฝักรากลึก และยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดดได้สร้างความท้าทายให้กับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกกำลังเปลี่ยนแปลงจากยุคอุตสาหกรรมสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการปฏิวัติด้านข้อมูลและการสื่อสาร โดยมีทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้า การพัฒนาความสามารถของคนให้สอดคล้องกับความต้องการในยุคปัจจุบันจึงมีความสำคัญยิ่ง การยกระดับขีดความสามารถของคนให้ทัดเทียมกับนานาประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของความรู้เป็นฐานสำคัญในองค์กรยุคใหม่ ซึ่งองค์กรต้องใช้ความรู้เป็นรากฐานในการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อให้สามารถแข่งขันและเติบโตได้ในระดับสากล สิ่งสำคัญก็คือการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพภายในองค์กรจำเป็นต้องมีองค์ประกอบเชิงกลยุทธ์ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรอย่างสำหรับกระบวนการความรู้ (Stankosky, 2005)

สถานศึกษาในประเทศไทยได้นำแนวคิดการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กรการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและมีนโยบายการศึกษาแห่งชาติแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 กำหนดเรื่องการพัฒนาคุณภาพของคนที่มีเน้นการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความรู้ โดยส่งเสริมการจัดการความรู้ในองค์กรทุกระดับเพื่อเพิ่มพูนความรู้และการเรียนรู้ของคน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เรื่องการพัฒนาคณะสงฆ์แห่งการเรียนรู้ มุ่งเน้นสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งสอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2549 เรื่องมาตรฐานอุดมศึกษาแห่งชาติด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาต่าง ๆ จึงต้องวางแผนการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายการศึกษาแห่งชาติ เพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลงมุ่งสู่สังคมฐานความรู้และพัฒนาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนสถานศึกษาจึงต้องขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล (ณัฐวัฒน์ พระงาม และคณะ, 2559) ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยการจัดการความรู้เนื่องจากการจัดการความรู้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น โดยนำความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งการจัดการความรู้สามารถนำมาใช้ในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการรวบรวมจัดระเบียบ วิเคราะห์แบบบูรณาการ การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ด้วยการกำหนดแผนกลยุทธ์อย่างมีมาตรฐาน มีการสร้างกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีการสร้าง

คลังความรู้ ในการจัดระบบอย่างเป็นหมวดหมู่เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย (Suttipon Saythong, 2016) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการพัฒนาของสังคมและประเทศชาติได้ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจึงต้องมีการจัดการองค์ความรู้ของตนเองเพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้ในการบริหารจัดการตามสภาพหรือบริบทของแต่ละสถาบัน (จริยา ปันทังกูร และ กิตติศักดิ์ ดิยา, 2563)

สถาบันอุดมศึกษามีมาตรฐานการอุดมศึกษาถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางที่มุ่งบรรลุเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่สอดคล้องตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ในยุทธศาสตร์ชาติ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ใช้เป็นกลไกระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการอุดมศึกษา และระดับหน่วยงานในการส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่วางไว้ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) มาตรา 39 ระบุให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ทำให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนโดยส่วนใหญ่แบ่งโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาตามงาน 4 งานหลักนี้คือ 1) การบริหารวิชาการ หลักสูตรและการเรียนการสอน 2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3) การบริหารการเงินและงบประมาณ และ 4) การบริหารทั่วไปและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ โดยมีการกำกับติดตามตรวจสอบ ประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Knight, 1994) จะเห็นได้ว่าการบริหารสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเป็นนานาชาติจะมีจุดเน้นการบริหารงานที่แตกต่างจากการบริหารสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป นอกจากนี้ การบริหารหลักสูตรเป็นวิธีการ ทรัพยากร เครื่องมือ และกระบวนการต่าง ๆ สำหรับผู้บริหารวิชาการ คณาจารย์ และบุคลากร เพื่อริเริ่มหรือปรับปรุงข้อเสนอทางวิชาการทั้งในปัจจุบันและในอนาคตของสถาบันการศึกษา (Kahal, 2019)

การจัดการความรู้สามารถช่วยให้องค์กรตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่องค์กรมีการจัดการความรู้ที่ดีจะสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาแนวทางและนโยบายในการจัดการความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องดำเนินการ โดยการวางแผนและดำเนินการในเชิงรุกเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ การพัฒนาแนวทางและนโยบายที่เหมาะสมจะช่วยให้การจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Gold, A., Malhotra, A. and Segars, A, 2001) นอกจากนี้ การจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางและนโยบายในการจัดการความรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้จะช่วยให้องค์กรสามารถจัดเก็บและแบ่งปันความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Chong, 2006) สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยจำเป็นต้องตอบสนองต่อพลวัตของการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการแข่งขันในระดับนานาชาติ โดยมุ่งเน้นการปรับตัวเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร อันจะนำไปสู่การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและความคาดหวังของสังคม ควบคู่กับการ

พัฒนาศักยภาพของอาจารย์และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และผลงานทางวิชาการในระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

ประสิทธิผลเป็นเป้าหมายของทุกองค์กรโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันประสิทธิผลเป็นเครื่องมือหรือตัวบ่งชี้ในการตัดสินใจว่าการบริหารของหน่วยงานหรือองค์การใดองค์การหนึ่งสามารถดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การที่มีประสิทธิผลขององค์การจะต้องมีตัวชี้วัดที่บอกได้ว่า องค์การใดมีประสิทธิผล หรือองค์การใดไม่มีประสิทธิผลหรือในอีกมุมมองหนึ่งในการพิจารณาว่าองค์การหนึ่งมีประสิทธิผลมากกว่าอีกองค์การหนึ่งมากน้อยเพียงใด การประเมินประสิทธิผลขององค์การ จึงมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของประสิทธิผลขององค์การจากผลการวิเคราะห์หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์การจากนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน และนำมาสรุปประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัย จึงได้ให้ความหมายของประสิทธิผลการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษา ได้ว่าตัวแปรภายในที่เป็นผลลัพธ์ที่อธิบายความสำเร็จ หรือ การบรรลุผลการบริหารงานหรือการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของกิจการนักศึกษาที่กำหนดไว้ทั้งด้านผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ที่บรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Goals and objectives) ของการบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษา (Alavi & Leidner, 2001)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ พบว่ายังขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับประสิทธิผลของการจัดการความรู้ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการเพื่อยกระดับประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงการจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและการพัฒนาประเทศ รวมถึงการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น การวิจัยนี้ได้บูรณาการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันอุดมศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวทางการจัดการที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และยกระดับประสิทธิผลของการจัดการความรู้ ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ (รูปแบบวิจัย) เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ทั้งสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อันประกอบด้วยสถาบันอุดมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 155 แห่ง (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567: ออนไลน์) โดยสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ จำนวน 84 แห่ง และ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 71 แห่ง

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารหรือตัวแทนในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยการกำหนดตัวอย่างให้สอดคล้องตามหลักการ ทั้งนี้ผู้วิจัยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากจำนวนบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 207,193 คน ไม่ทราบแน่ชัดในส่วนงานวิชาการ (อาจารย์) จึงใช้สูตรของคอคแรน (Cochran, 1977 อ้างใน ธีรภูมิ เอกะกุล, 2543) กรณีไม่ทราบค่าสัดส่วนของประชากร หรือ $p = 0.5$ จำนวนทั้งหมด 385 คน โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งงานปัจจุบัน ประสบการณ์ในการทำงาน ตำแหน่งงานวิชาการ โดยข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ 1) สถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา/มหาวิทยาลัย 2) จำนวนบุคลากร (ผู้บริหารและอาจารย์) 3) ประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด ข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการจัดการในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) 2) กลยุทธ์ในการจัดการความรู้ 3) การวัดและการประเมินผล 4) เทคโนโลยีสารสนเทศ 5) การจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบงาน 6) ความเป็นชุมชนแห่งความรู้ 7) วัฒนธรรมองค์กร ข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ โดยใช้มาตรวัดระดับความคิดเห็นแบบประเมินค่า (Rating Scales)

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ 1) การสร้างความรู้ 2) การจัดเก็บความรู้ 3) การถ่ายทอดความรู้ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ โดยใช้มาตรวัดระดับความคิดเห็นแบบประเมินค่า (Rating Scales)

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น

3. สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ ดังนี้

3.1 ประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา

3.2 ปัจจัยการจัดการในสถาบันอุดมศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร ตำรา ทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ และข้อมูลที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดไว้

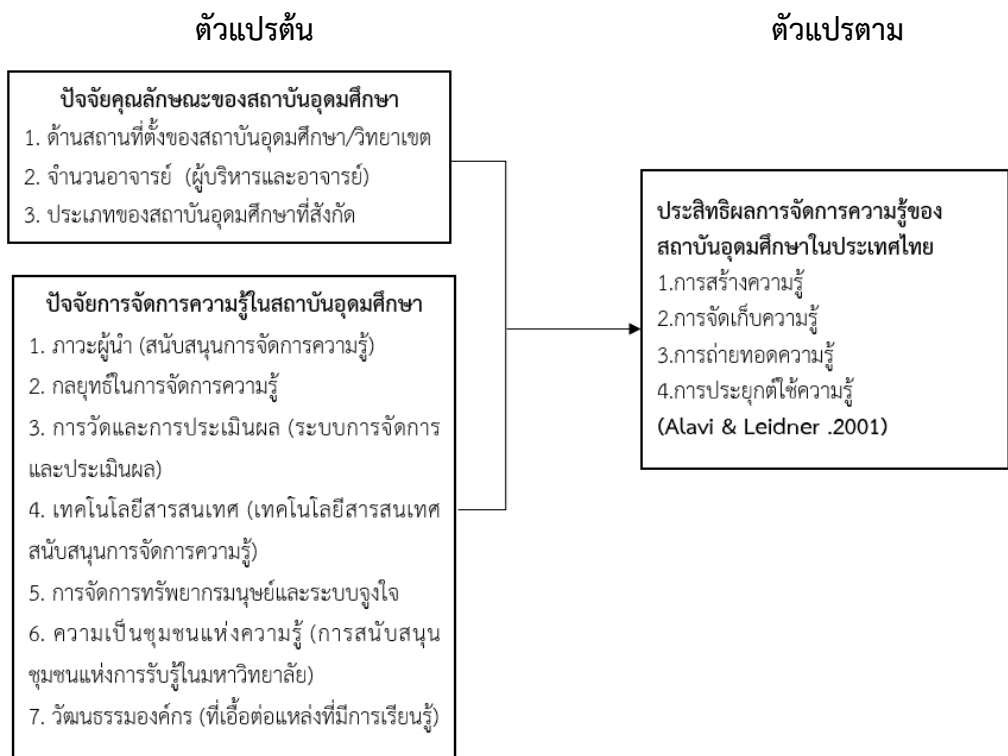
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) แบบสอบถาม โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ด้วยสถิติ F (F-test) และการเปรียบเทียบจะใช้ค่าสถิติในตาราง (ANOVA) และหาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) และวิเคราะห์การสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรต้น ด้วยค่าสถิติ (Pearson Correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ All Enter โดยใช้สถิติ Adjusted R² ได้แก่ ค่า F และ t

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยปัจจัยด้านคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อประสิทธิผลของการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย แสดงกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน เป็นเพศชาย จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 62.34 และเป็นเพศหญิง จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 37.66 ส่วนใหญ่อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57 วุฒิการศึกษาสูงสุด ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 65.45 ด้านตำแหน่งงานปัจจุบัน มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ประจำจำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 64.68 และมีประสบการณ์ทำงานอยู่ระหว่าง 6 – 10 ปี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 38.70 และตำแหน่งงานวิชาการ โดยส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 314 คิดเป็นร้อยละ 81.56 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดง จำนวน และร้อยละของผู้บริหารหรืออาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา/วิทยาเขต		
ภาคเหนือ	38	9.87
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	79	20.52
ภาคกลาง	192	49.87
ภาคตะวันออกและตะวันตก	34	8.83
ภาคใต้	42	10.91
รวม	385	100.00

ปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนบุคลากร		
ไม่เกิน 100 คน	178	46.23
มากกว่า 100 คน	207	53.77
รวม	385	100.00
ประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด		
สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ	201	52.21
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	184	47.79
รวม	385	100.00

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาของผู้บริหารหรืออาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา โดยจำแนกตามคุณลักษณะองค์กร จำนวน 385 คน มีรายละเอียดดังนี้

ด้านสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา/วิทยาเขต พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นภาคกลาง จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 49.87 รองลงมาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.52 รองลงมาภาคใต้ จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.91 รองลงมาภาคเหนือ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.87 และรองลงมาภาคตะวันออกและตะวันตก จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.83 ตามลำดับ

ด้านจำนวนบุคลากร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากร มากกว่า 100 คน จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 53.77 และรองลงมาไม่เกิน 100 คน จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 46.23 ตามลำดับ

ด้านประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 52.21 และรองลงมาสังกัดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 47.79 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยการจัดการความรู้ในองค์กรของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยภาพรวม

ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	มีการจัดการอยู่ในระดับ
1. ด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการ ความรู้)	4.21	0.52	มาก
2. ด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้	3.75	0.64	มาก
3. ด้านการวัดและการประเมินผล	3.68	0.64	มาก
4. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.40	0.68	ปานกลาง
5. ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบจูงใจ	4.08	0.52	มาก
6. ด้านความเป็นชุมชนแห่งความรู้	3.87	0.69	มาก
7. ด้านวัฒนธรรมองค์กร	3.67	0.62	มาก
รวม	3.81	0.62	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ปัจจัยการจัดการความรู้ในองค์กรของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย มีการจัดการอยู่ในระดับมากในภาพรวม ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) มีระดับความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.52) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบจูงใจมีอยู่มีความคิดเห็นอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.52) รองลงมา ได้แก่ ด้านความเป็นชุมชนแห่งความรู้มี

ความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.69) รองลงมา ด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้มีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.64) รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและการประเมินผลมีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.64) รองลงมา ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กรมีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.62) และรองลงมา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีความคิดเห็นอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.68)

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

ปัจจัยประสิทธิผลการจัดการความรู้ ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย	$\bar{X}$	S.D.	มีการจัดการ อยู่ในระดับ
1. ด้านการสร้างความรู้	4.06	0.55	มาก
2. ด้านการจัดเก็บความรู้	3.62	0.63	มาก
3. ด้านการถ่ายทอดความรู้	3.78	0.54	มาก
4. ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้	3.69	0.56	มาก
รวม	3.79	0.57	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ปัจจัยประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย มีการจัดการอยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวม ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.57) และรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสร้างความรู้ มีระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.55) รองลงมา ได้แก่ ด้านการถ่ายทอดความรู้ มีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.54) รองลงมา ได้แก่ ด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ มีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.56) และด้านการจัดเก็บความรู้ มีความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบความแปรปรวนของกลุ่มข้อมูลในการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา

ปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา	ประสิทธิผลการจัดการความรู้ของ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย		
	Statistic F Statistica ^a	p- value	ผลการทดสอบ สมมติฐานทางสถิติ
1. ด้านสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา/ หรือวิทยาเขต	.847 (Oneway ANOVA)	.497	ไม่ปฏิเสธสมมติฐาน หลัก (H_0)
2. ด้านจำนวนบุคลากร (ผู้บริหารและ อาจารย์)	.594 (Oneway ANOVA)	.495	ไม่ปฏิเสธสมมติฐาน หลัก (H_0)
3. ด้านประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่ สังกัด	2.256 (Oneway ANOVA)	.143	ไม่ปฏิเสธสมมติฐาน หลัก (H_0)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

a. Asymptotically F distributed

จากตาราง 4 พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านจำนวนบุคลากร (ผู้บริหารและอาจารย์) แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ด้านประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยภาพรวม

ปัจจัยการจัดการความรู้ใน สถาบันอุดมศึกษา	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p-value
	B	SE	Beta		
(Constant)	.382	.091		4.178**	.000
1. ด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้)	.234	.025	.286	9.428**	.000
2. ด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้	.125	.026	.157	4.827**	.000
3. ด้านการวัดและการประเมินผล	.076	.031	.106	2.445*	.015
4. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	.174	.020	.285	8.853**	.000
5. ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบงาน	.109	.030	.127	3.596**	.000
6. ด้านความเป็นชุมชนแห่งความรู้	.030	.022	.044	1.345	.179
7. ด้านวัฒนธรรมองค์กร	.138	.023	.189	5.964**	.000
R = .839, R ² = .789, Adjusted R ² = .785, SEE = .20659, F = 250.573, p-value = <.001					

จากตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา ทั้ง 7 ปัจจัย สามารถร่วมกันอธิบายการเปลี่ยนแปลงของ ประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยภาพรวม ได้ร้อยละ 78.5 (Adjusted R² = .785) โดยมีปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) ด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบงาน และด้านวัฒนธรรมองค์กร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ปัจจัยด้านการวัดและการประเมินผล ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาพรวม ในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย เรียงตามลำดับอิทธิพล ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) มีอิทธิพลมากที่สุด (Beta = .286) รองลงมา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Beta = .285) ด้านวัฒนธรรมองค์กร (Beta = .189) ด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ (Beta = .157) ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบงาน (Beta = .127) ด้านการวัดและการประเมินผล (Beta = .106) และ ด้านความเป็นชุมชนแห่งความรู้ (Beta = .044)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยเพื่อศึกษาคูณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย พบว่า 1) ด้านสถานที่ตั้งของสถาบันหรือวิทยาเขต 2) ด้านจำนวนบุคลากรผู้บริหารและอาจารย์ 3) ด้านประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คุณลักษณะ

ของสถาบันดังกล่าวมิได้เป็นตัวแปรที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของประสิทธิผลการจัดการความรู้ในบริบทสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Ikujiro Nonaka และ Hirotaka Takeuchi (1995) ศึกษา The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation พบว่า ความสำเร็จของการจัดการความรู้เกิดจากกระบวนการสร้าง แบ่งปัน และแปลงสภาพความรู้ภายในองค์กร (SECI Model) ที่ขับเคลื่อนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรและบริบทการเรียนรู้ มากกว่าปัจจัยด้านโครงสร้างทางกายภาพขององค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Thomas H. Davenport และ Laurence Prusak (1998) ที่ระบุว่า ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการความรู้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ และแรงจูงใจของบุคลากร มากกว่าขนาดหรือประเภทขององค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Dorothy Leonard (1998) ที่อธิบายว่า ความสามารถเชิงแกน (Core Capabilities) ขององค์กรเป็นผลจากการสั่งสมความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ภายในระยะยาว ซึ่งไม่จำเป็นต้องแปรผันตามที่ตั้งหรือโครงสร้างองค์กรโดยตรง ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนว่า คุณลักษณะเชิงโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษาไม่ใช่ตัวแปรที่กำหนดความแตกต่างของประสิทธิผลการจัดการความรู้อย่างมีนัยสำคัญ หากแต่ปัจจัยเชิงกระบวนการและพลวัตภายในองค์กรต่างหากที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ในบริบทสถาบันอุดมศึกษาไทย ในอีกมิติหนึ่ง ความสำเร็จของการจัดการความรู้มีแนวโน้มขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงกระบวนการภายในองค์กร เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร ระบบแรงจูงใจ และกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงพฤติกรรมและเชิงคุณภาพ มากกว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างภายนอก ดังนั้น แม้บริบทเชิงกายภาพและโครงสร้างของสถาบันจะแตกต่างกัน แต่หากกลไกภายในมีประสิทธิภาพใกล้เคียงกัน ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลการจัดการความรู้ย่อมแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พบว่า สถาบันอุดมศึกษา (ภาครัฐ) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจัยด้านการจัดการในสถาบันอุดมศึกษา อันประกอบด้วย ภาวะผู้นำ กลยุทธ์องค์กร โครงสร้างองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ ทรัพยากรมนุษย์ และวัฒนธรรมองค์กร ล้วนมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงบูรณาการและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์และนโยบายที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการความรู้ให้เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการยกระดับระบบการจัดการความรู้ขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา อินทรกำแหง (2564) ที่ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษาที่มีผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการเข้าถึงองค์ความรู้ ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการความรู้ในระดับสถาบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจนของผู้บริหารระดับสูงมีผลต่อการขับเคลื่อนวัฒนธรรมการแบ่งปันความรู้ในองค์กร สอดคล้องงานวิจัยของ สมนึก เหวีราป้องพงศ์ และคณะ (2553) ได้ศึกษาเรื่องการยอมรับการจัดการความรู้ของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

พบว่า บุคลากรมีระดับการรับรู้คุณลักษณะของการจัดการความรู้ในระดับปานกลาง คือ ด้านภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ สุพรรณ มงคลวิวัฒน์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรกรมสุขภาพจิตต่อกระบวนการจัดการความรู้ขององค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการความรู้สำเร็จมากขึ้นมี ด้านภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะนุช วงศ์ศรี (2565) ที่พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะสมรรถนะบุคลากร การพัฒนาทักษะดิจิทัล และแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยไทย ทั้งนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการสร้างระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ ศรีสวัสดิ์ (2566) ซึ่งระบุว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการจัดเก็บ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ภายในองค์กร อีกทั้งยังพบว่า การสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหารและการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้การจัดการความรู้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก ภูวิทย์ (2567) ที่

พบว่า วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ การทำงานแบบเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network) และการมีระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับการสร้างและแบ่งปันองค์ความรู้ ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พบว่า สถาบันอุดมศึกษา (ภาคเอกชน) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายด้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีลักษณะการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นความคล่องตัวเชิงองค์กร การปรับตัวต่อการแข่งขัน และการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์เป็นสำคัญ ส่งผลให้ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ กลยุทธ์องค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ในองค์กร ทั้งนี้ ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์สามารถกำหนดทิศทางและสร้างแรงขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ ขณะที่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพช่วยสนับสนุนกระบวนการจัดเก็บ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ได้อย่างเป็นระบบ ประกอบกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ยิ่งเอื้อต่อการสร้างทุนความรู้ (knowledge capital) ภายในองค์กร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างและเชิงกลยุทธ์ดังกล่าวจะมีความโดดเด่น แต่ปัจจัยด้านชุมชนแห่งความรู้ (community of practice) ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งยังอาจไม่พัฒนาอย่างเข้มแข็งในเชิงโครงสร้างและความต่อเนื่องของกระบวนการ ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับกลุ่มวิชาชีพหรือเครือข่ายภายในองค์กรยังมีข้อจำกัด อันนำไปสู่ความแตกต่างของระดับประสิทธิผลในการจัดการความรู้ตามบริบทเฉพาะของแต่ละสถาบันเอกชน ดังนั้น การพัฒนากลไกสนับสนุนชุมชนแห่งความรู้ควบคู่กับการเสริมสร้างปัจจัยเชิงกลยุทธ์ จึงเป็นประเด็นสำคัญในการยกระดับประสิทธิผลของการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ สุพัตรา อินทรกำแหง (2564) ที่ศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษาที่มีผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการจัดการความรู้ในระดับสถาบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะนุช วงศ์ศรี (2565) ที่พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะสมรรถนะบุคลากรและแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ ในมหาวิทยาลัยไทยนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐภูมิ ศรีสวัสดิ์ (2566) ซึ่งระบุว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก ภูวิทย์ (2567) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์กรและการประเมินผลที่เชื่อมโยงกับการแบ่งปันองค์ความรู้ ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ภาคกลางมากที่สุด
2. ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด
3. ปัจจัยประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ด้านการสร้างความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด
4. การทดสอบความแปรปรวนของกลุ่มข้อมูลในการวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ด้านสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา/หรือวิทยาเขต ด้านจำนวนบุคลากร (ผู้บริหารและอาจารย์) แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านประเภทของสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
5. การวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยภาพรวมได้ร้อยละ 78.5 (Adjusted R² = .785) และผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (การสนับสนุนการจัดการความรู้) มีอิทธิพลมากที่สุด โดยด้านกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และระบบจูงใจ และด้านวัฒนธรรมองค์กร ทั้ง 5 ด้าน ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน

ด้านการวัดและการประเมินผล ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 การพัฒนาระบบการจัดการความรู้อัจฉริยะเพื่อยกระดับประสิทธิภาพเชิงกลยุทธ์ของสถาบันอุดมศึกษา
- 1.2 การปฏิรูประบบกำกับดูแลและการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงนวัตกรรม
- 1.3 การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและภาคอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุและตัวแปรส่งผ่านของระบบการจัดการความรู้อัจฉริยะและมุ่งพัฒนาแบบจำลองเชิงบูรณาการ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยสำคัญ เช่น ภาวะผู้นำดิจิทัล โครงสร้างองค์การ วัฒนธรรมการแบ่งปันความรู้ และสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของบุคลากร รวมถึงการทดสอบบทบาทของตัวแปรส่งผ่าน เพื่อยกระดับความแม่นยำในการอธิบายความสำเร็จของระบบการจัดการความรู้อัจฉริยะ

2.2 การทำวิจัยเชิงติดตามผลระยะยาวเพื่อประเมินพลวัตและความยั่งยืนของระบบ เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการความเปลี่ยนแปลง และความเสถียรของระบบการจัดการความรู้อัจฉริยะ ตลอดจนตรวจสอบความคงอยู่ของปัจจัยความสำเร็จภายใต้บริบททางเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลง

2.3 การขยายขอบเขตการวิจัยสู่การเปรียบเทียบและการประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน พร้อมทั้งประเมินผลกระทบของระบบการจัดการความรู้อัจฉริยะต่อผลลัพธ์ระดับมหภาค เช่น คุณภาพบัณฑิต การสร้างนวัตกรรม และความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ รวมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีอุบัติใหม่ภายใต้กรอบจริยธรรมและความปลอดภัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เชิงยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก ภู่วิทย์. (2567). ปัจจัยวัฒนธรรมองค์กรและการประเมินผลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 15(2), 45–62.
- จริยา ปันทังกูร, & กิตติศักดิ์ ดียา. (2563). การจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 10(3), 289–303.
- ณัฐวัฒน์ พระงาม. (2559). อิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 17(1), 49–68.
- ณัฐวุฒิ ศรีสวัสดิ์. (2566). ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- ธีรวิทย์ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปิยะนุช วงศ์ศรี. (2565). ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยไทย. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 12(2), 33–50.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567). *ข้อมูลสถาบันอุดมศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2567, จาก https://info.mhesi.go.th/homestat_academy.php
- สมนึก เจริญพงษ์ และคณะ. (2553). การยอมรับการจัดการความรู้ของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี. *วารสารเซนต์จอห์น*, 16(19), 93–111.
- สุพัตรา อินทรกำแหง. (2564). *ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

- สุพรรณา มงคลวิวัฒน์. (2551). *ความคิดเห็นของบุคลากรกรมสุขภาพจิตต่อกระบวนการจัดการความรู้สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Alavi, M., & Leidner, D. E. (2001). Knowledge management and knowledge management systems: Conceptual foundations and research issues. *MIS Quarterly*, 25(1), 107–136.
- Aujirapongpan, S., et al. (2010). Acceptance of knowledge management among staff at Prince of Songkla University, Surat Thani Campus. *Saint John's Journal*, 16(19), 93–111.
- Chong, J.P. (2006). Genetic and morphologic variation in Anodonta of the Columbia River basin. Master of Science in Wildlife Biology. UTAH STATE UNIVERSITY
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Harvard Business School Press.
- Gold, A. H., Malhotra, A., & Segars, A. H. (2001). Knowledge management: An organizational capabilities perspective. *Journal of Management Information Systems*, 18(1), 185–214.
- Kehal, M. (2019). Assurance of learning and accreditations in business schools: An AACSB perspective. *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 36(1), 82–96.
- Knight, S. (1994). Dictionary use while reading: The effects on comprehension and vocabulary acquisition for students of different verbal abilities. *Modern Language Journal*, 78(3), 285–299.
- Leonard, D. (1998). *Wellsprings of knowledge: Building and sustaining the sources of innovation*. Harvard Business School Press.
- Mongkolwiwat, S. (2008). *The staff's opinions on the knowledge management process towards becoming a learning organization (Master's independent study)*. Thammasat University.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Saythong, S. (2016). Buddhist approach to knowledge management for development the Sangha College in Upper Northern Thailand. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 85–96.
- Stankosky, M. (2005). *Creating the discipline of knowledge management: The latest in university research*. Elsevier Butterworth-Heinemann.